

V posledních letech se pozornost veřejnosti, odborníků i českého státu stále více zaměřuje na oblast podpory rodin. Nezastupitelné funkce rodiny, zvláště výchovná a emocionální, jsou stále patrnější, stejně jako názor, že rodina je považována za základní stavební jednotku společnosti. V rodinném společenství dochází k přípravě jedince na život a formování jeho osobnosti. Jedním ze záměrů státu je proto podporovat tvorbu nových rodin a přispívat k udržení jejich stability, tolik důležité pro vhodnou výchovu jedince. Rodinná politika, která je úzce spjata s politikou sociální, společně s kulturním a společenským prostředím ovlivňuje vnitřní i vnější podmínky vzniku, existence i zániku rodiny. Podpora rodin státem je zpravidla uskutečňována nabídkou nástrojů státní rodinné politiky a poskytováním finančních příspěvků, jimiž se stát snaží kompenzovat alespoň částečně náklady spojené s výchovou potomků.

Ve své diplomové práci se zaměřím na problematiku, se kterou se setkáváme dnes a denně. Buď se týká nás samotných, nebo se s ní setkáváme ve své rodině nebo u přátel. Mám na mysli problematiku mateřské a rodičovské dovolené a dávek s nimi spojených. Má rodina dostatečnou podporu ve státě? Jaká jsou konkrétní zákonná ustanovení ochrany těhotných žen a žen matek v pracovním právu? Jaká práva mají rodiče malých dětí? Na které dávky státní sociální podpory a dávky nemocenského pojištění mají nárok a kdy jim tento nárok vzniká? Jak stát podporuje otce, aby participovali na výchově a péči svých dětí již od nejútlejšího věku a jaké zkušenosti s tímto tématem mají ostatní evropské státy? A v neposlední řadě si kladu otázku, jakým způsobem stát podporuje skloubení rodinných a profesních rolí. Tyto základní otázky budu porovnávat s instituty rodinné politiky a ustanoveními platnými v Rakousku.

Je jisté, že by se i o dalších institutech rodinné politiky, jako je daňové zvýhodnění rodin, institucionální péče o děti předškolního věku, flexibilní formy zaměstnání atd., dalo napsat daleko více. Já jsem si ale úpravu mateřské a rodičovské dovolené vybrala z toho důvodu, že mám šanci popsat naši právní úpravu a porovnat ji s Rakouskem, zvláště proto, jakými četnými změnami tyto instituty prošly. O ostatních tématech je v textu jen naznačeno, ale podrobněji se jimi nezabývám. To by samo vydalo na téma další diplomové práce.

Cílem diplomové práce je přehledně popsat legislativní úpravu mateřské a rodičovské dovolené v České republice, zabývat se dávkami poskytovanými v souvislosti s mateřstvím a rodičovstvím a pomocí porovnávání stavu s Rakouskem navrhnout možná zlepšení týkající se vybraných oblastí tak, aby rodinná politika v České republice reagovala na aktuální trendy a požadavky společnosti a lépe a pružněji zohledňovala situaci jednotlivce či rodiny. Bližší výzkum mi pomůže odhalit konkrétní opatření, která by mohla být použita také v případě

České republiky.

V první kapitole bude definována rodina, její funkce, její pojmání jako nejdůležitější jednotky celé společnosti a její charakteristika jako místo, kde dochází k formování osobnosti člověka, výchovy, vývoje a růstu budoucích generací, vzniku a prohlubování sociálních mezilidských vazeb. Dále bude rozebrán i vývoj rodiny od tradiční formy rodiny přes moderní až k tzv. postmoderní formě rodiny. Druhou částí této kapitoly je definice rodinné politiky, stanovení jejích priorit a sumarizace jejích principů, cílů a nástrojů. Na doplnění uvádím jednotlivé typy rodinných politik, jak se vyskytují v Evropě.

Ve druhé kapitole bude rozebrán vývoj rodinné politiky v kontextu vývoje politiky sociální a to od počátku 19.století až do dnešní doby. V této části jsou vyzdvíženy nejdůležitější zákony, které formovaly další vývoj sociální a rodinné politiky a politiky sociálního zabezpečení. Úprava je zaměřena na pracovní podmínky žen, jejich ochranu spojenou s těhotenstvím a mateřstvím a vývoj délky mateřské a rodičovské dovolené a výše dávek při nich poskytovaných. Zde jsou zmíněna i pronatalitní opatření státu a pomoc mladým rodinám.

Třetí kapitola bude zaměřena na specifikaci práva na sociální zabezpečení na mezinárodní a evropské úrovni. Tato kapitola je důležitá z toho důvodu, že se v ní lze dočíst, na jakých pilířích a zásadách stojí vyspělá sociální a rodinná politika států, které uzavřely mezinárodní dohody tato práva upravující a jimiž jsou tyto státy vázány. Jsou zde citovány články nejdůležitějších mezinárodních dohod upravující právo na sociální zabezpečení, popisující základní sociální události, při kterých se státy zavázaly poskytnout svým občanům pomoc, právo na ochranu rodiny jako takové, žen v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím, i ochranu samotným dětem. Jedna podkapitola je zaměřena na ústavní základy české rodinné politiky.

V další kapitole se již zaměřím na vybrané oblasti rodinné politiky a to konkrétně mateřskou a rodičovskou dovolenou. Celá společnost se musí snažit o co nejlepší zajištění co nejvyšší ochrany žen a k vytvoření podmínek k narození dítěte a další péče o ně. Žena potřebuje pomoc od společnosti v tak zásadním období jejího života, které je spojeno s těhotenstvím, porodem a mateřstvím. V první části bude přiblížena problematika mateřské dovolené, její úprava v zákoníku práce a oblasti ochrany s těhotenstvím a mateřstvím související. Ve druhé části popíšu zákonná ustanovení o rodičovské dovolené a důsledky související s nenastoupením do práce po ukončení rodičovské dovolené. Obě části budou porovnány s úpravou v Rakousku a zhodnoceny. Do této kapitoly bych zahrнула i kapitolu o tzv. otcovské dovolené, tak jak funguje v jiných evropských státech, protože by mohla být

inspirativní i pro případnou českou úpravu.

V páté kapitole je analyzována oblast dávek nemocenského pojištění spojených s mateřstvím a rodičovstvím. Zákon o nemocenském pojištění je účinný od 1.1.2009, proto bude v této kapitole naznačena i původní úprava a porovnána s úpravou novou. V této kapitole se zaměřím na dávky poskytované v souvislosti s rodinou a to konkrétně na peněžitou pomoc v mateřství, poskytovanou po dobu mateřské dovolené, dále na ošetrovné spojené s ošetřováním nemocného člena domácnosti nebo péčí o dítě mladší deseti let a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. U každé dávky vytyčím podmínky, za kterých je poskytována, délku podpůrné doby, její výši a její úpravu v Rakousku.

A konečně poslední kapitola se týká oblasti státní sociální podpory. Zde definuji pojem státní sociální podpory, zabývám se principy, zásadami a vývojem dávek v rámci tohoto systému poskytovaných. Na začátku této kapitoly vymezuji některé pojmy (např. rozhodné období, rozhodný příjem, nezaopatřené dítě, životní minimum, atd.), se kterými poté v textu pracuji. Testovanými dávkami, které konkrétněji popisují jsou přídavek na dítě a sociální příspěvek a dávkami poskytovanými plošně, kterými se zabývám, jsou porodné a rodičovský příspěvek. Základními body úpravy jsou podmínky nároku na dávky, jejich výše, případně i výplata. Detailněji popsán je rodičovský příspěvek, protože došlo ke změně jeho koncepce. Od 1.1.2008 vešla v účinnost novela zákona o státní sociální podpoře, která změnila systém rodičovského příspěvku ve flexibilnější a přístupnější k možnosti volby délky pobírání příspěvku podle individuálních potřeb jednotlivých rodin. U přídavku na dítě a rodičovského příspěvku uvádím porovnání a zhodnocení těchto dávek s dávkami poskytovanými v Rakousku.